

regionalny punkt
konsultacyjno-doradczy

Akty prawne dotyczące funkcjonowania organizacji pozarządowych

Nie ma jednego aktu prawnego, który regulowałaby całość zagadnień związanych z funkcjonowaniem organizacji pozarządowych. Podstawy funkcjonowania stowarzyszeń opisane są w ustawie Prawo o stowarzyszeniach, fundacji – w ustawie o fundacjach. Ogólne zasady dotyczące funkcjonowania organizacji pozarządowych są zawarte w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

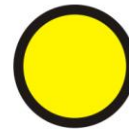
Poniżej zaprezentowano najważniejsze zapisy z ustaw: Prawo o stowarzyszeniach, ustawy o fundacjach oraz ustawy o pożytku.

Prawo o stowarzyszeniach

Osoby zainteresowane założeniem lub działaniem w stowarzyszeniu powinny zapoznać się z ustawą z dnia 7 kwietnia 1989 Prawo o stowarzyszeniach. W akcie tym podkreślono, że stowarzyszenia są „narzędziem” do realizacji wolności obywatelskich: prawa do zrzeszania się oraz prawa do równego, bez względu na przekonania, czynnego uczestniczenia w życiu publicznym i prawa do wyrażania zróżnicowanych poglądów, a także realizacji indywidualnych zainteresowań. Ponadto ustawa ta opisuje zasady powoływania, funkcjonowania i zamykania stowarzyszeń.

Ważne zapisy tego aktu to m.in.:

- prawo do wypowiedzania się w sprawach publicznych;
- zdefiniowanie stowarzyszenia jako „dobrowolnego, samorządnego, trwałego zrzeszenia o celach niezarobkowych”;
- wskazanie, że stowarzyszenie podlega obowiązkowi wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego (oprócz tzw. stowarzyszeń zwykłych);
- wskazanie, że stowarzyszenie opiera swoją działalność na pracy społecznej członków oraz daje mu prawa do zatrudniania pracowników (w tym członków stowarzyszenia) do prowadzenia spraw stowarzyszenia;
- zasada, że stowarzyszenie jest zakładane przez 7 osób, które uchwalają statut i wybierają zarząd, komisję rewizyjną i jeśli chcą komitet założycielski;
- określenie obowiązkowej zawartości statutu;
- wskazanie, że najwyższą władzą stowarzyszenia jest walne zgromadzenie członków;
- nałożenie obowiązku posiadania kontroli wewnętrznej (zazwyczaj tzw. komisji rewizyjnej) i zarządu;
- prawo stowarzyszeń do zbierania składek członkowskich, korzystania z darowizn, spadków, dochodów własnych, zbiórek publicznych, a także do otrzymywania dotacji i do prowadzenia działalności gospodarczej;
- prawo do zakładania związku stowarzyszeń (przez co najmniej trzy stowarzyszenia), którego członkiem mogą być także inne osoby prawne;
- prawo do rozwiązania lub zlikwidowania stowarzyszenia w określonych warunkach;

regionalny punkt
konsultacyjno-doradczy

- prawo do zakładania stowarzyszeń zwykłych, które nie podlegają rejestracji w Krajowym Rejestrze Sądowym. 20 maja 2016 roku weszły w życie przepisy, które znacznie poszerzają możliwość działania, stowarzyszeń zwykłych.

Ustawa o fundacjach

Osoby lub podmioty cz prawne zainteresowane założeniem fundacji powinny zapoznać się z ustawą z dnia 6 kwietnia 1984 o fundacjach. Opisuje ona zasady powoływania i funkcjonowania oraz zamykania fundacji, a także wskazuje cele, dla których fundacje mogą być powoływane. Cele te powinny być zgodne z podstawowymi interesami Rzeczypospolitej Polskiej. Ponadto powinny być społecznie lub gospodarczo użyteczne (w szczególności chodzi tu o: ochronę zdrowia, rozwój gospodarki i nauki, oświatę i wychowanie, kulturę i sztukę, opiekę i pomoc społeczną, ochronę środowiska oraz opiekę nad zabytkami).

Ważne zapisy tego aktu to m.in.:

- wskazanie roli fundatora, który w tzw. oświadczeniu woli o ustanowieniu fundacji (w formie aktu notarialnego) opisuje cel fundacji oraz jej składniki majątkowe (np. pieniądze lub nieruchomości), a także ustala statut;
- prawo fundacji do prowadzenia działalności gospodarczej (w takich fundacjach fundusz założycielski powinien wynosić minimum 1000 złotych);
- obowiązek zarejestrowania fundacji w Krajowym Rejestrze Sądowym;
- wskazanie, że pracami fundacji kieruje zarząd;
- obowiązek składania co rok sprawozdań ze swojej działalności odpowiedniemu ministrowi, wybranemu ze względu na główne cele fundacji (wzór sprawozdania określa rozporządzenie z 8 maja 2001 w sprawie ramowego zakresu sprawozdania z działalności fundacji);
- obowiązek podania tego sprawozdania do publicznej wiadomości;
- prawo do zlikwidowania fundacji na określonych warunkach oraz określenie warunków powołania zarządcy przymusowego.

Ustawa o pożytku

Zarówno stowarzyszenia, jak i fundacje podlegają ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, w skrócie określanej jako „ustawa o pożytku”. Bywa ona nazywana konstytucją III sektora, gdyż wprowadziła podstawowe definicje: organizacji pozarządowej i wolontariatu. Określono w niej również zasady współpracy z administracją publiczną i wprowadzono pojęcie pożytku publicznego.

Ważne zapisy tego aktu to m.in.:

- definicja organizacji pozarządowej, którymi (w uproszczeniu) są podmioty niepubliczne i niedziałające w celu osiągnięcia zysku, w tym stowarzyszenia i fundacje;
- definicja działalności pożytku publicznego, którą jest działalność społecznie użyteczna, prowadzona przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych określonych w ustawie;
- katalog 34 zadań publicznych (tzw. sfer pożytku publicznego), których realizację samorządy mogą przekazywać organizacjom pozarządowym;

regionalny punkt
konsultacyjno-doradczy

- wskazanie, że administracja publiczna współpracuje w zakresie tych zadań publicznych z organizacjami pozarządowymi w różnych formach, w tym zlecenia zadań (głównie poprzez konkursy dotacyjne) oraz konsultacje aktów prawnych, a także możliwość udzielania pożyczek, poręczeń i gwarancji organizacjom pozarządowym;
- obowiązek uchwalania programu współpracy między samorządem a organizacjami pozarządowymi, w którym opisane są lokalne zasady współpracy;
- możliwość uchwalania programu współpracy między organem rządowym a organizacjami pozarządowymi;
- wprowadzenie pojęcia działalności odpłatnej i nieodpłatnej pożytku publicznego;
- określenie warunków, których niespełnienie sprawia, że działalność odpłatna staje się działalnością gospodarczą;
- wprowadzenie mechanizmu inicjatywy lokalnej, za pomocą której mieszkańcy (jako grupa nieformalna lub organizacja pozarządowa) mogą wystąpić do władz z propozycją wspólnego wykonania jakiegoś zadania (co może polegać na tym, że np. władze finansują farby i pędzle, a mieszkańcy społecznie malują ławki);
- wprowadzenie pojęcia organizacji pożytku publicznego (OPP), określenie jej obowiązków i przywilejów, w tym możliwości ubiegania się o 1% podatku dochodowego od osób prywatnych;
- opisanie funkcjonowania rad działalności pożytku publicznego (na poziomie gminy, powiatu, województwa oraz kraju) - ciała konsultacyjnego, w którym uczestniczą organizacje pozarządowe oraz przedstawiciele administracji publicznej;
- wprowadzenie pojęcia wolontariusza, czyli osoby, która bezpłatnie wykonuje „pracę” (która nie jest „pracą” w sensie prawnym; w ustawie określonej słowem „świadczenia”) dla organizacji pozarządowej lub administracji publicznej, zgodnie z określonymi zasadami, a także wyjaśnienie, że członek stowarzyszenia, wykonujący społecznie swe działania, również jest wolontariuszem.

Oprócz powyższych ustaw ważne są również ustawy i rozporządzenia, które regulują różne aspekty dotyczące również stowarzyszeń i fundacji, np. ustawa o podatku dochodowym – opisuje kwestię zwolnień podatkowych; ustawa o podatku VAT – zasady płacenia tego podatku; ustawa o finansach publicznych – niektóre szczegóły w realizacji projektów, dofinansowanych z publicznych pieniędzy; ustawa o prawie autorskim – zasady np. zawierania umów o dzieło z autorami projektów lub wykorzystania zdjęć, kodeks pracy – kwestie zatrudniania itd.

*Opracowała na podst. informacji
zawartych na stronie poradnik.ngo.pl
Karolina Furmańska
Doradca dla organizacji pozarządowych*